

TIBBIYOT MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA FANINI O'QITISHNING DOLZARBLIGI.

Burxonova Go'yoxon Gulomovna

*Central Asian Medical University katta o'qituvchisi*

Soliyeva Diyora

*Central Asian Medical University Pediatriya ishi 122 guruh talabasi*

**Annotatsiya:** *Biz ushbu maqolada lotin tilining tarixi va tibbiyotga oid terminlari va ularning hozirgi kunda tibbiyotning barcha yo'nalishlarida qo'llanilishi haqida fikr yuritamiz.*

**Kalit So'zlar:** *tibbiyot, termin, kasallik, lotin-yunon, terminologiya, atamashunoslik, klassik tillar.*

**Annotation:** *In this article, we discuss the history of Latin and medical terms and their current use in all areas of medicine.*

**Key words:** *medicine, term, disease, Latin-Greek, terminology, terminology, classical languages.*

**Аннотация:** *В этой статье мы обсуждаем историю латинских и медицинских терминов и их современное использование во всех областях медицины.*

**Ключевые слова:** *медицина, термин, болезнь, латынь-греческий, терминология, терминология, классические языки.*

Tibbiyot xodimlari va farmasevtlar uchun qadimgi yunon va lotin tillari alohida ahamiyatga egadir. Bu qadimgi klassik tillar hozirgi kungacha yangi atamalarning shakllanishida asosiy manba rolini o'ynashda davom etmoqda. Yunoniston Rim hukmronligiga o'tishidan ancha oldin u madaniy taraqqiyotning yuqori darajasida turgan. Miloddan avvalgi V asrda klassik davrda yunon falsafasi, san'ati va adabiyoti muvaffaqiyatli rivojlandi. Tabiiy fanlar va tibbiyotga oid ajoyib asarlar paydo bo'ldi.

Gippokrat Yevropa ilmiy tibbiyotining "otasi" hisoblanadi. (Buqrot taxm. miloddan avvalgi 460-370yillar) Rivojlanish jarayonida ba'zi yunoncha tibbiy atamalar lotinlashtirildi, masalan: cranium-bosh suyag, arteria-arteriya, terapiya-davolash, ba'zilar esa yunoncha tugalanishlarni saqlab qoldi, masalan diabetes-diabet, dysphnoe-nafas qisilishi. Uning asarlaridan ilmiy tibbiy atamashunoslik boshlangan. Olimning ko'plab tibbiy atamalari xalqaro tibbiy lug'atga kiritilgan. Bugungi kunda ham lotin va yunon tillari yangi atamalarni yaratish va mavjud atamalarni takomillashtirish uchun asosiy manba hisoblanadi. Kundalik tushunchalardan farqli o'laroq, bu atama fan, texnika va san'atda qo'llaniladigan qisqa va ixcham tushunchani bildiradi. Lotin tili tufayli terminologiya xalqaro tus oldi. Lotin tili asoslarini o'zlashtirmasdan turib, tibbiy ta'limni o'rganib bo'lmaydi.

Tibbiyot mutaxassislarini tayyorlashda lotin tilini o'rganish va o'rgatishning ahamiyati beqiyosdir, chunki lotin-yunon terminologiyasi tibbiy atamalarni ongli ravishda o'zlashtirishga va tushunishga, amaliyotda qo'llashga, xalqaro tibbiyotga yaqinlashishga birinchi qadamdir. Qadim zamonlardan buyon shifokorlar ushbu lotin maqolini bilishgan, "In via est in Medicina via sine lingua Latina"- "Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yoq". Bu maqol bizning davrimizda ham haqiqatdir. Har bir tilning o'z terminologiyasi - fan tili bor, bu yerda so'zlarning ma'nosi

o'zgarasligi kerak, chunki atamada, aniq ilmiy tushunchani bildiruvchi so'z, asosiy o'zgaras qismidir.

Zamonaviy tibbiyot terminologiyasi eng murakkab terminologik tizimlardan biridir. Tibbiy atamalarning umumiy soni noma'lum - mutaxassislarning fikriga ko'ra, zamonaviy tibbiyotning terminologik fondi 500 ming tibbiy atamalardan oshadi. Agar bundan yuz yil avval bilimdon shifokor zamonaviy terminologiyani yaxshi bilgan bo'lsa, hozirda bir necha yuz ming tibbiy atamalarni o'zlashtirishning deyarli imkoni yo'q. Hatto ularni shunchaki yodlash ham hali hech kim uchun imkoni bo'lmagan, shuning uchun lotin tilida, boshqa tillarda bo'lgani kabi, ma'lum elementlardan atamalarni so'z yasash tizimi va qoidalarisiz amalga oshirib bo'lmaydi. Agar siz ushbu qoidalarni o'zlashtirsangiz, hatto yangi atamalarni tushunishni o'rganishingiz mumkin.

Lotin tilidagi anatomik terminologiyaning boyishida zamonaviy anatomiya asoschisi Andreas Vesalius katta hissa qo'shgan. U kiritgan nomlarni asos qilib olgan holda, u anatomik terminologiyaga bir xillik berdi, juda kamdan-kam istisnolardan tashqari, o'rta asrlardagi barcha og'zaki nutqda ishlatilmaydigan terminlarni chiqarib tashladi. Shu bilan birga, Vesalius yunonchiliklarni minimal darajaga tushirdi, bu ma'lum darajada uning Galeniya tibbiyotining ko'plab qoidalarini rad etishi bilan izohlanishi mumkin. Buning ham salbiy tomoni bor edi, chunki. Vesalius klassik yunon tibbiyotiga oid ba'zi qisqa nomlarni lotincha atama-ta'riflar bilan almashtirdi.

Ba'zi hollarda u butunlay boshqa anatomik obyekt uchun Celsus tomonidan berilgan nomdan foydalangan. Vesaliusning islohotchilik faoliyatining shunga o'xshash xarakterlari bir qator holatlarda terminologiyaning yunon va lotin terminlarga qaytishiga sabab bo'ldi. Vesaliyning anatomiya fani bo'yicha "De humani corporis fabrica"- "Inson tanasining tuzilishi" asari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmadi. Zamonaviy anatomik nomenklaturada saqlanib qolgan. Vesalius terminlariga quyidagilar kiradi: atlas - atlas, crista galli - xo'roz toji, incus - sandon, malleolus - to'piq, os ilium - suak iligi, scapula - kurak, costa-qovurg'a Vesaliy shogirdlari tomonidan kiritilgan ayrim atamalar ham saqlanib qolgan, masalan, Fallopius - tuba uterina - bachadon naychasi, labirint - ichki quloq labirintlari; cor, cordis - yurak, coronarius - toj simon kabi.

Yangi atamalarni yaratishda ba'zi anatomlar metaforik nomlarga murojaat qilishdi. So'nggi o'n yilliklarda kardiologiya, onkologiya, radiologiya, immunologiya, tibbiy virusologiya va gigiyena fanlarining yuqori ixtisoslashtirilgan lug'atlari yaratildi. Makroterminal tizim doirasida quyidagi quyi tizimlar deyarli yetakchi rol o'ynaydi: 1) anatomik va gistologik nomenklatura; 2) patologik-anatomik, patologik-fiziologik va klinik atama tizimlari majmuasi; 3) farmasevtika terminologiyasi. Aynan shu quyi tizimlar lotin tili va tibbiyot terminologiyasi asoslarini o'rganish obyekti hisoblanadi.

Farmatsevtika terminologiyasi ham yetakchi o'rinda turadi. Tibbiyot fanlari, mutaxassisliklari va bo'limlarining nomlari ko'pincha yakuniy TE - logia: fan, ilmiy fan bo'limi: masalan, ophthalmologia, ae f - oftalmologiya, osteologia, ae f, patologiya, ae f yordamida shakllanadi. Klinik tibbiyot bo'limlarining ayrim nomlari yakuniy TE - iatria yordamida shakllanadi: geriatria, ae f - geriatriya, klinik tibbiyotning keksa yoshdagi kasalliklarga va ularni davolash usullariga bag'ishlangan bo'limi. scopia-asbobli ko'rish: renoskopia-burunni tekshirish, gramma-rentgen surati, tasvir: cardiogramma-yurak tasvirini olish

kabi ko'plab termin elementlarni hisoblash mumkinki, bularni bilish va anglash nafaqat tibbiyot mutaxassislarini balki oz salomatligi uchun qayg'uradigan insonlar uchun ham muhimdir. Bugungi kunda lotin tili nafaqat Qadimgi Rim faylasuflari, notiqalari, shoirlarining xotirasi, balki zamonaviy dunyoning ajralmas atributidir.

Xulosa, qilib shuni aytish kerakki, lotin tili ko'plab bilim sohalari, xususan, tibbiyot, biologiya, ximiya, gistologiya, fiziologiya va huquqshunoslik kabi sohalarning ilmiy terminologiyasida mustahkam ildiz otgan. Lotin tili tufayli tibbiy terminologiya xalqaro miqosda paydo bo'ldi va butun duyo shifokorlari o'rtasidagi aloqalarni sezilarli darajada osonlashtirdi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1 . Abrayeva. S. E. Esanov, U. J., Saydullayeva, M. A., & Shirinkulova, S. M. (2022). Linguistic Features of Latin and Greek Synonymous Morphemes in the Lexical System of the French Language (Based on Medical Texts).

2. Shahnoza.A. (2022). Француз тили тиббий терминологиясида статистик-комбинатор методларнинг ишлатиши.

3. Abrayeva. S. (2022). Dyu gara asarlaridagi frazeologik birliklarning funksional stilistik vazifalari.

4. Esonovna. A. S. (2020). Linguistic features of Latin and Greek synonymous morphemes in the lexical system of the french language. International scientific review, (LXXII), 47-48.

5. Abrayeva, S. (2022). Lotin tilining tibbiyot terminologiyasida roli (Doctoral dissertation, Uzbekistan, Tashkent).

6. Burxonova.G.G'. (2023). Lotin tilida tibbiyotni o'rganamiz.Toshkent.

7. Esonovna. A.S. (2023). Lotin va yunon tillarining tibbiyot terminologiyasidagi o'rni.

8. Mirzaakhmad, M. F. (2023). Development of Pedagogical Culture and Competence of Future Physical Culture Specialists in Higher Educational Institutions. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(6), 62-68.

9. Nabievich, M. R. (2023). Pedagogical Educational Functions of Future Physical Culture Specialists. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(8), 397-401.

10. Мамадова, Ф. (2023). ВО 'LAJAK JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLARINING PEDAGOGIK MADANIYATI VA KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 266-272.

11. Tursinovich, K. A., Mirzaakhmadovna, M. F., & Alijonovich, E. T. (2022). 'Topical issues of pre-university preparation of students in the field of physical culture and sports. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 7, 253-255.

12. Qayumovna, R. M. (2021). Examining and monitoring of the impact of hypo dynamic factors on the state of physical fitness in students. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 3, 40-43.

13. Xasanov, A. T., Bobojonov, N., & Mamadova, F. M. (2020). Methodological approaches to the development of a profессиogram for a physical education teacher. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)* December-2020.